

Рубак К. Б.,
аспірант кафедри української мови
Запорізького національного університету

ЛЕКСИКА НА ОЗНАЧЕННЯ ПОДАТКІВ У ПІЗНІЙ СЕРЕДНЬОУКРАЇНСЬКІЙ МОВІ XVI – XVII СТ.

Анотація. Досліджено найменування податкової сфери пізньої середньоукраїнської мови XVI – XVII ст. Встановлено зв'язок між соціально-економічними процесами та формуванням лексико-семантичної групи податкових найменувань. Виділено найменування податків і зборів, суб'єктів процесу оподаткування, грамот і документів, що засвідчують статус платників, місць збору податків тощо. Проаналізовано структурно-семантичні особливості податкових найменувань і їхнє формування у контексті історії української мови.

Ключові слова: податкові найменування, збір, повинності, середньоукраїнська мова, лексико-семантична група, дериват.

Постановка проблеми. Номінативна система української мови представлена різноманітними тематичними групами. Учені значну увагу приділяють дослідженню семантики та структури окремих лексико-семантичних полів на діяро-нічному рівні. В українських пам'ятках XVI – XVII ст. широко відображена суспільно-економічна сфера життєдіяльності українців, презентована у т. ч. й назвами податків, суб'єктів оподаткування, документів, що регулюють процес збору платежів тощо. Тому аналіз динаміки функціонування найменувань податкової системи у пізній середньоукраїнській мові набуває важливого значення та дасть ґрунт для узагальнень щодо формування податкових найменувань в історії української мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До вивчення податків передусім зверталися І. Керницький («Назви данини та інших повинностей», 1980 р.) [5], Т. Крехно («Історія лексико-семантичної групи «плати – податки – повинності» в українській мові XV – XVIII ст. (на матеріалі українських пам'яток)», 2005 р.) [6], О. Чорна («Українська термінологія податкової сфери: структура, функціонування, формування», 2009 р.) [12], П. Білоусенко («Назви податків з суфіксами -ина та -щина (-чина) в історії української мови», 2010 р.) [1] та ін. Іноді окремі найменування процесу оподаткування розглядають як частину соціально-економічної лексики й аналізують із погляду різних мовних явищ, зокрема у роботах Е. Ланюка (1974 р.) [7], І. Керницького (1980 р.) [4], у колективній монографії за ред. М. Русанівського (1983 р.) [3], у працях Л. Полюги (1991 р.) [11], Т. Дячука (2003 р.) [2].

Однак комплексно не вивчено та не описано історію формування лексико-семантичної групи «податкові найменування» на кожному етапі функціонування української мови, а тому назріла потреба виділити й описати лексику на означення податків і зборів, суб'єктів та об'єктів процесу оподаткування у пізній середньоукраїнській мові XVI – XVII ст., дослідити особливості формування окремих найменувань і лексико-семантичної групи загалом із позицій системного підходу.

Мета дослідження – виявити склад найменувань податкової сфери у пізній середньоукраїнській мові XVI – XVII ст.,

здійснити докладний опис походження, семантико-структурних особливостей їхнього функціонування у взаємозв'язку із соціально-економічними реаліями життя українців.

Виклад основного матеріалу. Із XVI ст. українські землі після Люблінської унії Литви з Польщею (1569 р.) увійшли до складу Речі Посполитої, а «відтак на українських землях було запроваджено й польську податкову систему, за якою шляхта і маєтки католицької церкви звільнялися від оподаткування», а «найширші маси сільського й частково міського населення були зобов'язані до панщини, натуральної данини і грошових чиншів та інших оплат безпосередньо своїм панам – шляхті» [10, с. 24]. З часом свавілля чиновників призвело до конфлікту, який згодом переріс у визвольну війну, «у ході якої козацька старшина на чолі з гетьманом намагалася відродити українську державність, створити свою фінансову і податкову системи» [9].

Основними джерелами прибутків Війська Запорозького низового, окрім природних багатств, були воєнна здобич, зовнішня та внутрішня торгівля («На всіх запорозьких базарах особливі начальники – військові кантаржі – збирали у військовою скарбницю мито з купців, стежили за точністю мір і ваги, призначали ціну на привезений товар» [9]), загальні податки, якими обкладалися все населення. Січова влада стягувала з селян і міщан військовий оклад, проте він не був надто обтяжливим, «головне значення мали прибутки з привізних і вивізних мит (індукти, евекти) та непрямі податки – оплата з млинів, гут, рудень, тютюну, дьогтю, селітри, шинків» тощо [8].

Отже, історичні події, суспільно-економічні та ринкові відносини під час державотворення сприяли поповненню лексичної системи української мови як новими податковими назвами, так і запозиченнями з інших мов. Податкові реалії відображені у найменуваннях податків і зборів, назвах платників і збирачів матеріальних благ, місць збору податків, найменуваннях документів тощо.

1. Найменування податків і зборів – сукупність слів на означення різновидів плати населення до державної скарбниці чи на користь чиновників, гетьманської влади коштів за послуги щодо оборони, функціонування господарств, перевезення товарів та інших дій, що регулюють соціально-економічні процеси у суспільстві.

Податки за виконання певних послуг – види зборів, пов'язані із задоволенням потреб платника, за котрі сплачувався відповідний збір. Їх найменування представлені субстантивованими прикметниками на -оє / -оє: *воротное* (1516 АЮЗР I 55) «податок за утримання воротарів замку»; *сокольничое* (1532 АрхЮЗР 7 / VI 629) «плата за використання соколиних урочищ»; *квитовое* (1582 СлXVI-п.пол.XVII XIV 80) «плата за написання, видання квіту», де *квітть* – «письмове зобов'язання, розписка»; *дѣлчое, делгоє* (1606 АрхЮЗР 6 / I 335) «плата за поділ маєтку»; *млиновое* (1649 ДБХ 145) «млиновий збір»; *ваговое* (1673 / XVII Тимч I 175) «плата за зважування».

Субстантивовані прикметники також іменували податки за перевезення певного виду вантажу: *драгольное* (1585 / XVI Тимч I 821) та *дрягольное* (834), пов'язане із *дрягиль* (Ф I 546) «носій, вантажник». Зрідка за дозвіл виконання певних дій виступали іменники: *дуды* (1603 СлXVI-п.пол. XVII VIII 223) «плата за право хрестити дитину» – запозичення з пол. *dudek* (ЕСУМ II 140–141) «старовинна дрібна польська монета»; *вымолочокъ* (1613 СлXVI-п.пол. XVII V 218) «оплата за вимолот зерна» тощо.

Зафіксовані назви, пов'язані з тваринами як об'єктами оподаткування: *шляховое* (1552 АрхЮЗР 7 / I 609) «плата старості за привласнення прибудного коня чи вола», утворене шляхом субстантивації; дериват на *-щина*: *бобровщина* (1589 / XVI Тимч I 108) «податок за право ловити бобрини»; похідне з *-изна*: *згонщишна* (1552 СлXVI-п.пол. XVII XI 165) «податок за переймання чужої худоби», де *згонъ* – стадо, череда та ін.

Судові збори та повинності вказують на податкові платежі у сфері судочинства. Серед таких назв *головицина* (1546 AS IV 457) / *головишна* (1546 СлXVI-п.пол. XVII VII 3–4) «плата за вбивство», податок, що нараховувався за голову вбитого; *повежное* (1552 АрхЮЗР 7 / I 84) «оплата ув'язненого старості за перебування у вежі» – конфікальний дериват від *вежа*. Згодом зафіксоване й похідне від *вира* – *вирчо* (1563 / XVI, Тимч I 255) «оплата» та давнє найменування *вина* (1627 БерЛекс 15) «збір із винного», котре у сполученні з прикметником утворює податкову назву *вина панская* (1664 АКП I 11) «дохід за суд на користь полковника».

Документуються субстантивовані найменування, пов'язані з іменником *вижъ* (ЕСУМ I 396) «присяжний пристав у справах, що підлягали судові воевод і повітових старост»: *вижове* (1547 / XVI Тимч I 248), *вижовое* (1547 СлXVI-п.пол. XVII IV 55) «оплата урядовому чиновникові за свідчення про заподіяні комусь шкоди», *вижованное* (XVIII) «оплата на користь вижа». Водночас функціонує й іменник *вижованье* (1547 АЗР III 8) «оплата за розгляд судової справи», пор. стп. *widzenie* «видіння» тощо.

Найменування податків, пов'язаних зі вступом чи виходом суб'єктів оподаткування з певної території чи населеного пункту засвідчують зміну місця проживання чи роботи громадянина, за що збирався відповідний платіж. Оплата феодалові за право змінити місце проживання зафіксована нульсуфікальним іменником *выходъ* (1514 AS III 113) і субстантивованим прикметником на *-ое*: *выходное* (1552 СлXVI-п.пол. XVII VI 101).

Також задокументовані субстантивовані назви *осадное* (1529 АЮЗР II 196) «плата за поселення на новій землі» від *осадний* «співвідноситься за значенням з іменником облога; призначений для облоги»; *отходное* (1552 АрхЮЗР 7 / I 609) «плата за відхід на постійне проживання в іншу місцевість», пов'язане з відходом; *вступное* (1586 СлXVI-п.пол. XVII V 54) «вступні гроші; оплата за вступ у відповідну організацію» та його варіант *ступное* (1649 ДБХ 145), очевидно, зі втраченим префіксом та ін.

Митний збір представлений сукупністю назв, що фіксують платні послуги митниці. Наприклад, найменування *гребельне* зафіксоване у варіантах: *гребельное* / *гребелное* (1545 ТУ 71; СлXVI-п.пол. XVII VII 80) / *гребелное* (1568 / XVI Тимч 602–603) «мито від греблі, оплата за переїзд», пор. *гребленно* (1545 ПВКРДА IV-2 227). Деякі назви мотивуються об'єктом чи місцем оподаткування, наприклад, лексема *побережное*

(1551 АрхЮЗР 8 / V 69) «плата за право користування узбережжями річок та ін.»; субстантивовані прикметники *каменное* (1652 ДБХ 271) «податок, який сплачували каменем».

Найменування, які фіксують назви, пов'язані з переміщенням товару через кордон: давня назва *мито* (1657 ДБХ 572) «плата за товар, який провозили через державні чи феодалні границі»; *евекта* (1699 / XVII Тимч 868) «мито вивозове», з лат. *eveho* (*evectum*) – вивожу.

2. Найменування суб'єктів процесу оподаткування вказують на осіб, котрі беруть участь у збиранні та віддаванні податків і зборів у встановлених об'ємах і з відповідною періодичністю, серед них збирачі та платники податків. **Збирачі податків і зборів** – представники суспільства, уповноважені збирати кошти чи матеріальні блага з населення у визначених розмірах і з певною періодичністю. За структурою найменування цієї групи неоднорідні. Вони представлені відіменними утвореннями з суфіксом *-никъ*: *глобникъ* (1522 СлXVI-п.пол. XVII VI 219) «збирач судових штрафів» від *глоба* «судовий штраф», пор. болг. *глоба*, «очниця»; *десятьникъ* (XVII Тимч I 705) «особа, що збирала десятину»; *митник* (1556–1561 ПЄ 258) «збирач мита». У тому ж значенні, що і *мытникъ*, функціонував суфікальний дериват *мытарь* (1556–1561 ПЄ 156), *мытарь* (1627 БерЛекс 67), утворення від *мыто*.

На позначення збирачів податків і зборів зафіксовані також субстантивовані прикметники: *бирчий* (1538 / XVI АЮЗР I 92) / *берчий* (1566 ASVII 89; СлXVI-п.пол. XVII II 84) «збирач податків», етимологія якого неочевидна, з одного боку, можливе походження від *биръ* (Ф I 167) «податок», проте М. Фасмер подає й інші погляди науковців, зазначаючи, що варто виходити із тур. *biyurudžu* «начальник»; *восковничый* (XVI АЮЗР. II 123) вживається на позначення особи, яка збирає оплату від воску та ін.

Пізньою середньоукраїнською мовою задокументовано запозичення: *заборца* (1565 ТУ 113; СлXVI-п.пол. XVII IX 205) «збирач податків», пор. стп. *zaborca*; *екзакторъ* (1660 / XVII Тимч I 868) / *екзактор* (1657 ДБХ 591) «стягач податків», пор. пол. *egzaktor*, з лат. *exactor* тощо.

Платники податків і зборів – суб'єкти процесу оподаткування, котрі зобов'язані сплачувати податок або збір із певною періодичністю уповноваженим представникам. Значна частина найменувань на означення платників податків представлена субстантивно-ад'єктивними словосполученнями, головне слово у яких виражене іменником у множині – *люди*. Це назви на означення за загальною повинністю: *люди данные* (1502 ASI 148 СлXVI-п.пол. XVII XVI 170–177) «ті, хто сплачує данину»; *люди служебные* (1508 AS III, 56) «селяни, які несли військову службу або виконували певні повинності»; *люди подворичные* (1561 АрхЮЗР 8 / III, 42) «жителі дворич, які виконували повинності»; *подданные люди* (1650 ДБХ 168).

Ця група представлена найменуваннями, в основі яких – можливість чи неможливість виходу із певної території: *дѣдичныи люди* (1518 АЮЗР I 58; СлXVI-п.пол. XVII XVI 170–177) «успадковані від діда селяни, які позбавлені права виходу»; *люди отчизные* (1527 СлXVI-п.пол. XVII XVI 170–177) «успадковані від батька селяни, позбавлені права виходу»; *люди непохожие (непохожие)* (1527 AS III 304) «залежні селяни, позбавлені права виходу»; *люде похажалые* (1583 АЖМУ 62) «залежні селяни, що тимчасово зберігали за собою право виходу».

Окремі назви осіб мотивуються назвою податку чи повинності: *люди куничные* (1552 СлXVI-п.пол. XVII XVI

170–177) «піддані, які платили податок шкурами куниць»; *люди тяглыє (таглыє)* (1591 ПККДА I-2, 161–162) «селяни, які відбували повинності своєю тягловою худобою»; *люди нетяглыє* (1593 ПККДА I-2, 158) «селяни, які не мали власної тяглової худоби» тощо.

Окрім того, зафіксовані й інші давні найменування: *данникъ* (1502 AS I 147) та його варіанти *данъникъ*, *данъникъ* (1502 СлXVI-п.пол.XVII VII 172) «той, хто сплачує данину», співвідносні із *дань*. Деривати *датель* (1577 AS VI 80-81; СлXVI-п.пол.XVII VII 182) – *дати* та *єсачъникъ*, *єсочникъ* (1536 АрхЮЗР 8 / V 10; СлXVI-п.пол.XVII IX 101) «людина, яка платить або збирає ясак – данину натурою», від тюрк. *jasak* презентують давні слова. Задокументована лексема *десяток* (1505 АЗР I 365) / *деса́токъ* (1505 СлXVI-п.пол.XVII VII 254–255) «одиниця групування, обліку залежних, оподатковуваних осіб» позначає групу людей.

Деякі назви вказують на статус платників податків: *людцы*, *людъцы* (1524 АЛРГ 198; СлXVI-п.пол.XVII XVI 182) «залежні або звільнені від повинностей особи»; *волный*, *вольный*, *вольный*, *вульный*, *въльный*, *волень* (1544 AS IV 409; СлXVI-п.пол.XVII IV 204) «позбавлений чогось, звільнений від певних обов'язків, повинностей»; *воленикъ* (1571 АрхЮЗР 8 / VI, 356) «новоприбулий селянин, який мав пільги у сплачуванні обробку та у виконанні повинностей»; *бобыль* (1649 СлXVI-п.пол.XVII II 133) «людина, що немає своєї землі та не несе державного тягла», походження не встановлено, проте М. Фасмер наводить різні погляди на етимологію слова (Ф I 181) і відзначає, що вони не обгрунтовані, пор. англ. *bob* «телепень», лит. *bumbilas* «наймит, ледар». На інших територіях *бобыль* (ЕСБЕ IV 139) ще мав назву *кутник* «бідний безземельний селянин» (від пол. *kałnik*, від *kał* – кут).

3. Найменування місць збору податків констатують простір, на якому здійснюється процес оподаткування. Пам'ятки фіксують назви *важеница* (1532 АрхЮЗР 5 / I, 33; СлXVI-п.пол.XVII III 164) «міське приміщення з вагами для зважування товарів і стягнення з них мита» від *вага* (ЕСУМ I 317–318) «прилад для зважування» та *мытница* (1556–1561 ПЄ 154) від *мито* (ЕСУМ III 467) «оплата за перевезення товарів через кордон» та ін.

4. Найменування грамот та інших документів, що засвідчують статус суб'єктів оподаткування, визначають перелік осіб податкової сфери, звільнених від сплати, або тих, що виконали податкове зобов'язання. Задокументований різновид таких документів, як *безъмытъне* (1536 ТУ 62) «без сплати мита», *безмытный листъ* (XVI АЮЗР I 75) / *безъмытный листъ* (1627 СлXVI-п.пол.XVII II 47) «грамота на право безмитної торгівлі».

Пам'ятками зафіксовано словосполучення *квитъ поборовый* (1601 АрхЮЗР 6 / I 287) «документ про сплату податку» та *квитъ отмытный* (1602 ТУ 236) «документ про сплату мита», де *квит* (Ф II 219) «розписка», очевидно, запозичення через пол. *kwit*, можливо, з нім. *Quitt* від лат. *quittus* «спокійний».

5. Інші найменування. У цей період активізуються й інші номени, що характеризують процес оподаткування: лексема *волость* у варіантах *волность*, *вольность*, *вольность*, *вольность* (1552 СлXVI-п.пол.XVII IV 203–204) вказує на право звільнення від повинностей чи певного обов'язку громадян, отже, незалежних від сплати (*вольный*); *волька*, *волка* (1591 ПККДА I-2, 161–162; СлXVI-п.пол.XVII IV 218)

«поселення, мешканці якого на певний час були звільнені від повинностей, податків», тобто були вільними; *драча* (XVI Тимч I 824) «здирання поборів» походить від *драти* (Ф I 535), «обдирати»; *екзакція* (1657 ДБХ 591) «стягання податків» – запозичення з лат. *exaction* через пол. *egzakcja*; *єсачниство* (XVII АрхЮЗР VIII, V 12) «становище, обов'язки того, хто платить ясак» походить від тюрк. *Jâsâk* тощо.

Висновки. Становлення лексико-семантичної групи «податкові найменування» пов'язане з історичними подіями, які відбувалися на українських територіях XVI – XVII ст. Іноземний ґніт і прагнення до створення власної податкової системи, незалежної від сторонніх держав, спричинили розвиток процесу оподаткування, що вплинуло на появу нових податкових реалій, відображених у лексиці мови.

Зафіксовані найменування відображають праслов'янську та давньоруськоукраїнську лексику, котра часто стає матеріалом для творення нових слів. Окрім того, мова поповнилася запозиченнями, переважно через посередництво польської мови. Семантика назв здебільшого прозора, оскільки за основу номінації покладено об'єкт процесу оподаткування. Серед основних способів словотворення номенів податкової сфери – морфолого-синтаксичний та афіксальний.

Досліджений матеріал дає змогу простежити історію податкових найменувань, зробити висновки про їхній системний характер. Опис податкових назв пізньої середньоукраїнської мови також є основою для подальшого вивчення найменувань податкової сфери на матеріалах пам'яток, що зафіксували новоукраїнську мову (від кінця XVII ст.).

Література:

1. Білоусенко П.І. Назви податків з суфіксами -ина та -щина (-чина) в історії української мови. Відображення історії та культури народу в словотворенні: доповіді XII Міжнародної наукової конференції зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів. Київ: Видавничий дім Дмитра Бурого, 2010. С. 346–354.
2. Дячук Т.М. Українська соціально-економічна термінологія: становлення і кодифікація: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2003. 20 с.
3. Історія української мови. Лексика і фразеологія / редкол.: В.М. Русанівський та ін. Київ: Наук. думка, 1983. 745 с.
4. Керницький І. Лексика на означення населення за соціальним складом, суспільно-економічним становищем, майново-правовими відносинами. З історії української лексикології. Київ: Наук. думка, 1980. С. 6–95.
5. Гринчишин Д.Г., Керницький І.М., Керса Р.Й. Назви данини та інших повинностей. Київ: Наук. думка, 1980. С. 6–33.
6. Крехно Т.І. Історія лексико-семантичної групи «плати – податки – повинності» в українській мові XV – XVIII ст. (на матеріалі українських пам'яток): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2005. 19 с.
7. Ланюк Е.Т. До питання про становлення галузевої лексичної системи (на матеріалах німецької торговельно-економічної лексики): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 1974. 278 с.
8. Нечай Н. Прибутки Війська Запорозького (частина друга). Вісник податкової служби України. 2011. № 16. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/1722>.
9. Нечай Н. Прибутки Війська Запорозького (частина перша). Вісник податкової служби України. 2011. № 16. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/1724>.
10. Нечай Н. Податкова система Речі Посполитої: [на українських землях]. Вісник податкової служби України. 2011. № 15. С. 24.
11. Полюга Л.М. Українська абстрактна лексика XIV – першої пол. XVII ст. Київ: Наук. думка, 1991. 240 с.

12. Чорна О.В. Українська термінологія податкової сфери: структура, функціонування, формування: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2009. 18 с.

Умовні скорочення:

Скорочення назв мов і говорів: **англ.** – англійська; **болг.** – болгарська; **лат.** – латинська; **лит.** – литовська; **нім.** – німецька; **пол.** – польська; **стп.** – старопольська; **тур.** – турецька; **тюрк.** – тюркська. Інші скорочення: **див.** – дивіться; **пор.** – порівняйте; **ст.** – століття; **та ін.** – та інші; **р.** – рік.

Умовні скорочення джерел:

АЖМУ – Актова книга Житомирського уряду кінця XVI ст. (1582–1588 pp.) / за ред. М.К. Бойчук. Київ: Наук. думка, 1965.

АЗР – Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археологической комиссией. Санкт-Петербург, 1846–1851. Т. I–IV.

АКП – Актовые книги Полтавского городского уряда XVII вѣка / ред. и примѣчания В.Л. Модзалевського. Чернигов, 1912–1914. Вып. 1–3.

АЛРГ – Акты Литовско-Русского государства, изданные М.В. Довнар-Заловским. Москва: Университетская типография, 1899. Вып. 1. 258 с.

АрхЮЗР – Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной Комиссией по разбору древних актов. Киев: Вь университетской типографии, 1859–1914. Т. 1–8.

АЮЗР – Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археологической комиссией. Санкт-Петербург, 1861–1892. Т. 1–15.

БерЛекс – Лексикон словеноросский Памви Беринди / за ред. В.В. Німчука: надрук. з вид. 1627 р. фотомех. способом. Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. XL, 272 с.

ДБХ – Документи Богдана Хмельницького / І. Крип'якевич, І. Бутич. Київ, 1961. 740 с.

ЕСБС – Энциклопедический словарь Ф. Брокгауза і І. Єфрона. Петербург: Брокгауз-Єфрон. 1890–1907.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови / за ред. О.С. Мельничука: у 7 т. Т. 1–6. Київ: Наукова думка, 1982–2012.

ПВКРДА – Памятники, изданные Временной комиссией для разбора древних актов, высочайше учрежденной при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. Киев, 1846–1848. Т. I–III.

ПС – Пересопницьке Євангеліє 1556–1561. Дослідження. Транслітерованний текст. Словопоказчик / За ред. В.В. Німчука. Київ, 2001. 700 с.

ПККДА – Памятники, изданные Киевской комиссией для разбора древних актов. Киев, 1898. Т. I, изд. 2; Киев, 1897. Т. II, изд. 2.

СлXVI-п.пол.XVII – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. Львів, 1994–2013. Вип. 1–16.

Тимч – Історичний словник українського языка / за ред. Є. Тимченка. Харків – Київ: ДВУ, 1930–1932. Т. I. XXIV, 937 с.

ТУ – Торгівля на Україні. XIV – середина XVII століття: Волинь і Наддніпрянщина. Київ: Наук. думка, 1990.

Ф – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4 т.: пер. с нем. = Russisches etymologisches Wörterbuch / Перевод и дополнения О.Н. Трубачёва. Москва: Прогресс, 1986–1987.

AS – Archiwumksiążąt Lubartowiczóww Sławucie, t. I, 1366–1506, Lwów, 1887, t. III, 1432–1534, Lwów, 1890.

Рыбак К. Б. Лексика на определение налогов в позднем среднеукраинском языке XVI – XVII вв.

Аннотация. Исследованы наименования налоговой сферы позднего среднеукраинского языка XVI – XVII вв. Установлена связь между социально-экономическими процессами и формированием лексико-семантической группы налоговых наименований. Выделено наименования налогов и сборов, субъектов процесса налогообложения, грамот и документов, удостоверяющих статус плательщиков, мест сбора налогов и т. п. Проанализировано структурно-семантические особенности налоговых наименований и их формирование в контексте истории украинского языка.

Ключевые слова: налоговые наименования, сбор, повинности, среднеукраинский язык, лексико-семантическая группа, дериват.

Rybak K. Lexicy for determination of taxes in the late Middle-Ukrainian language XVI – XVII centuries

Summary. The names of the tax sphere of the late Middle-Ukrainian language of the XVI – XVII centuries are investigated. The connection between socio-economic processes and the formation of the lexico-semantic group of taxes nominations has been established. The names of taxes and duties, subjects of the tax process, letters and documents certifying the status of tax payers, tax collection places are allocated. Structural-semantic features of taxes nominations and their formation in the context of the history of the Ukrainian language are analyzed.

Key words: tax-related nominations, tax gathering related nominations, obligations, Middle-Ukrainian language, lexical semantic group, derivative.